

ПРАВОВА ОХОРОНА ВІНАХОДІВ І ТЕХНІЧНИХ УДОСКОНАЛЕНЬ У ПЕРІОД ІНТЕНСИВНОЇ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ В УСРР (1930–1940 РР.)

Віктор Іващенко,

*доцент кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат
історичних наук*

У статті проаналізовано нормативно-правове регулювання охорони винаходів та технічних удосконалень у період інтенсивної індустріалізації (1930–1940 рр.). На основі джерельної бази й теоретичних напрацювань показано низку законодавчих кроків радянської влади у процесі формування власної моделі системи охорони винаходів і технічних удосконалень. Автором характеризуються зміни в законодавстві СРСР та УСРР у зв'язку з прийняттям Положення про винаходи і технічні удосконалень 1931 р. й низки підзаконних нормативно-правових актів. Визначено позитивні та негативні аспекти радянського законодавства у сфері винахідництва та раціоналізації.

Ключові слова: радянське керівництво, УСРР, Положення про винаходи і технічні удосконалень, винаходи, авторське свідоцтво, патент, авторська винагорода

Сучасна система регулювання винахідницьких правовідносин формувалась упродовж багатьох років. Ефективність її функціонування в Україні прямо залежить від чіткості правових норм, затверджених державою, та правової культури їх виконання. Сучасне українське законодавство не позбавлене певних вад, особливо це стосується законодавчого регулювання практики впровадження винаходів у виробництво. Щодо технічних удосконалень і раціоналізаторських пропозицій, то їх права охорона практично відсутня. На нашу думку, вивчення досвіду, набутого за часів СРСР, є важливою передумовою для вдосконалення сучасного законодавства щодо винахідництва й раціоналізації та створення дієвих механізмів впровадження винаходів у виробництво.

Деякі аспекти правового регулювання винаходів і вдосконалень в СРСР загалом та УСРР, зокрема знайшли своє наукове висвітлення в дослідженнях як радянських, так і сучасних укра-

їнських учених-юристів: С. Ландкофа, І. Хейфеца, Д. Постоловського, Є. Мельник, Н. Ріонова, Г. Довгань та інших авторів. У їхніх дослідженнях увага акцентується переважно на позитивних рисах цієї системи. Це пояснюється тим, що переважна більшість з них були сучасниками тих подій. Нового дослідження, присвяченого вивченню нормативного регулювання винахідництва в УСРР періоду інтенсивної індустріалізації, нам віднайти не вдалося. Автор статті має на меті проаналізувати систему правової охорони винаходів та технічних удосконалень у період інтенсивної індустріалізації в УСРР та визначити її вплив на суспільні відносини. Об'єктом вивчення є суспільні відносини у сфері створення та використання винаходів і вдосконалень в СРСР та УСРР у 1930-х рр., предметом — норми законодавства та їхній вплив на суспільні відносини у вказаній сфері.

Завершення періоду НЕПу та перехід до політики індустріалізації вима-

гав формування ефективного правового поля щодо використання винаходів. Попереднє законодавство було адаптоване до ліберальних економічних відносин, а тому суперечило курсу інтенсивної індустріалізації проголошеного ВКП(б). Ще одним фактором, який спонукав до розробки нового законодавства, було те, що існування виключних прав на винаходи, які надавались патентом, не відповідало тогочасним ідеологічним постулатам і обмежувало право суспільства на передові досягнення науки і техніки. Підготовка нового положення про винаходи розпочалася у середині 1920-х рр. У 1926 р. комісія Народного комісаріату контролю провівши перевірку комітету у справах винаходів, прийшла до висновку про необхідність перегляду законодавства у винахідницькій сфері. Перші проекти нового закону з'явилися у 1928–1930 рр. Навколо підготовки проектів точилися гострі дискусії. Одностайність думок зводилася до необхідності тісної прив'язки винахідницького законодавства до планів економічного та промислового розвитку СРСР. Одним із завдань, які ставилися перед авторами законопроектів, було створення ефективного механізму впровадження винаходів у виробництво із забезпеченням інтересів як авторів, так і держави. З огляду на це, актуальним стало питання доцільності збереження виключних прав на винахід. Розглядалася можливість залишити патентну систему без змін; змінити правовий зміст патенту (можливість за потреби обмежити виключні майнові права); створити комбіновану систему охорони винаходів як патентами, так й авторськими свідоцтвами за вибором (зміст патенту пропонувалося лишити без змін, а от авторське свідоцтво повинно було засвідчувати лише особисті немайнові права винахідника, а також право на авторську винагороду). Щодо інших майнових прав, то вони мали належати державі [1, 89–90]. Серед усіх обговорюваних моделей остання визна-

на найбільш оптимальною, позаяк в умовах функціонування командно-адміністративної системи, планової економіки та понад 80 % промисловості державної форми власності повноцінно реалізувати виключні права патентовласника на практиці було складно. Одним з прихильників зміни форми охорони з патентної на свідоцтво був професор С. Ландкоф. У своїх коментарях до проекту нового закону він вказував на неможливість реалізації прав патентовласника в соціалістичному суспільстві через відсутність механізму комерціалізації прав або ж впровадження винаходу у власне виробництво [2, 1]. Тож систему, що ґрунтувалася на виключності прав у радянському суспільстві, проф. С. Ландкоф вважав «неприродною для індустріалізації радянського господарства. Радикальне ламання цієї системи є гасло, що наспіло» [2, 1]. На цілковитому вилученні поняття «виключних прав автора як таких що непотрібні радянському суспільству у всьому законодавстві про інтелектуальну власність в СРСР» наполягав професор І. Хейфец. Водночас він був одним із активних противників запровадження авторських свідоцтв, обґрунтовуючи це непорозуміннями у винахідницькому світі. Його ідея щодо реформування системи охорони винаходів у СРСР полягала в необхідності залишення патентної форми охорони з обмеженням виключних майнових прав на винахід на користь держави [1, 91; 3, 55–57].

Остаточний та узгоджений закон був прийнятий у травні 1931 р., він мав назву «Положення про винаходи і технічні удосконалення» (далі — Положення 1931 р.). Згідно зі ст. 1 нового положення охорона поширювалася не лише на винаходи, але й на технічні удосконалення виробничих процесів (ст. 10), які істотної новизни не мали, але підвищували ефективність виробництва. Фактично, під охорону потрапляли ті об'єкти, які в сучасному законодавстві ми можемо визначити як ко-

рисні моделі та раціоналізаторські пропозиції.

Державою відновлювалася система видачі авторських свідоцтв на винаходи, що діяла до 1924 р. Тож, ми можемо констатувати повернення радянського керівництва до принципів суспільної власності на винаходи. Унікальним явищем для радянської системи стало паралельне існування двох форм охорони винаходів, яке тривало до 1991 р. Автор мав право вибору між свідоцтвом і патентом. Не змінилися і об'єкти винаходу — ними, як і в попередньому законодавстві, залишилися продукт і спосіб. Однак у хімічній і фармацевтичній сфері патенти й авторські свідоцтва видавалися лише на способи виготовлення речовини, а не власне на речовину [4, 19].

Залежно від вибору форми охорони винаходу відрізнялись і права, що гарантувались авторським свідоцтвом або патентом. У випадку вибору авторського свідоцтва право використання винаходу належало державі. Винахідник же міг використовувати винахід у власному приватному виробництві. Однак це положення насправді було декларативним, оскільки з ліквідацією НЕПу майже всі приватні виробництва в УСРР припинили своє існування. Інші особи та кооперативи, що не належали до колективної системи могли користуватися винаходом на який видане авторське свідоцтво, лише з дозволу державних органів. На винаходи, створені за державні кошти або на замовлення державного органу, секретні винаходи — видавалися лише авторські свідоцтва [5, 19–20; 6].

При виборі патентної форми охорони всі права належали патентовласникові, але на пільги від держави годі було розраховувати. Строк чинності патенту становив 15 років від дня видачі патенту, проте права винахідника охоронялися з моменту подачі заявки. До обов'язків патентовласника належало впровадити винахід упродовж 3 років з дня видачі патенту. Позитив-

ним моментом було те, що запровадження винаходу повинно було відбутись у СРСР. Вивезення за межі території СРСР запровадженням не вважалось. Такі обмеження у правах патентовласника гарантували державі, що винахід так або так буде впроваджений на державному підприємстві та працюватиме на користь радянської економіки.

У Положенні 1931 р. передбачався механізм надання як виключних, так і невиключних ліцензій на впровадження винаходу. Також ст. 5 п. «є» встановлювався механізм видачі примусової ліцензії з обов'язковою виплатою винагороди на ті винаходи, котрі не були впроваджені в життя упродовж 3 років. Примусова ліцензія видавалася на винаходи, що становили особливу цінність для держави, та виключно за рішенням Комітету винахідників при Раді праці і оборони [4, 20–21].

Аналіз норм Положення 1931 р. свідчить про те, що держава заохочувала та підтримувала головним чином винахідників, які обирали авторське свідоцтво, надаючи їм пільги. Підтвердженням цих слів є дані статистики за 1932 р.: із 20 836 заявок авторські свідоцтва отримали 3702 заявників, патент — 266, з них 159 іноземці. За 1934 р. із 20 146 свідоцтво отримали 4341, патент — 387, з них 358 — іноземці. [6, 142; 1, 93].

Позитивним елементом нового законодавства стала процедура добору та використання корисних винаходів. Зокрема, добір і використання корисних винаходів покладалася на органи винахідництва, що впродовж 1 місяця після отримання інформації про винахід з необхідними кресленнями повинні були винести постанову про корисність винаходу. На підставі визнання корисності винаходу галузевий орган, навіть не чекаючи перевірки на новизну, починав розробку та технологічні випробування винаходу. Перелік органів, які здійснювали визначення корисності пропозиції, встановлювався спеці-

альною інструкцією Комітету винаходів при Раді праці і оборони. Власне ж розробка винаходу, технічні випробування здійснювалися на спеціальних експериментальних заводах та лабораторіях [5, 23–24]. Винахід визнаний корисним згідно ст. 27 Положення 1931 р. запроваджувався в дію на всіх підприємствах профільної галузі. За допомогою такої фільтрації держава відбирала нові і корисні рішення, що ставали основою технічного прогресу та прискорою індустріалізації країни.

Увага держави не оминула і технічні удосконалення. Згідно ст. 32 Положення 1931 р. органи винахідництва на підприємствах акумулювали інформацію про подані пропозиції та вдосконалення. Далі до таких удосконалень застосовувалися положення ст. 21–28 Положення 1931 р., якими передбачався порядок упровадження пропозицій у дію. Положенням 1931 р. регламентувалася процедура подачі заявки на винахід і порядок проведення експертизи. Згідно зі ст. 38 Положення 1931 р. право на подачу заявки на видачу авторського свідоцтва мав винахідник його спадкоємці, або підприємство, але тільки за дорученням самого винахідника. Заявка подавалася до профільного комісаріату. Положенням 1931 р. визначалися умови попередньої експертизи під час якої перевірялася можливість здійснення винаходу та кваліфікаційної експертизи, яка в переважно зводилася до перевірки новизни винаходу. Критерій новизни винаходу був абсолютним [7, 17].

Положення 1931 р. наводило нове поняття «заводський винахід». Згідно зі ст. 49 під заводським винаходом розуміли технічне рішення, розроблене на підприємстві чи в організації, факт авторства на яке не можна встановити, в такому разі авторське свідоцтво видавалося на ім'я підприємства чи організації [7, 19]. Положення 1931 р. передбачало охорону додаткових винаходів. На додатковий винахід, згідно зі ст. 69 Положення 1931 р. винахіднику вида-

валося залежне свідоцтво або залежний патент. Залежний патент видавався на строк охорони основного патента.

Надаючи можливість охороняти винаходи двома різними документами, державою надавалися різні пільги для тих, хто обере відповідний режим правової охорони. Згідно зі ст. 87 Положення 1931 р., авторам винаходів та удосконалень виплачувалася відповідна винагорода, розмір якої встановлювався інструкцією Комітету винахідництва при Раді праці і оборони від 31.10.1931 р. Ставки винагороди залежали від позитивного ефекту, котрий давав винахід чи удосконалення. За окремою шкалою визначався розмір винагороди за винаходи чи удосконалення, що економили кошти. Якщо основна користь пропозиції полягала не в економії, її ефективність визначалася на підставі порівняння її до пропозицій, що давали економію. Інструкцією була передбачена надбавка за ті пропозиції, які звільняли від імпорту або ж розширювали експорт певного виду продукції. Вказані надбавки могли виходити за межі гранично встановлених розмірів авторської винагороди. Інструкцією був передбачений механізм виплати авторської винагороди. Винагорода до 500 крб виплачувалася відразу після визначення корисності пропозиції.

Винагорода від 5000 до 10 000 виплачувалася частинами. 25 % одразу, 25 % — при введенні пропозиції в експлуатацію, 50 % — після 6 місяців експлуатації. Винагорода, що перевищувала 10000 крб, виплачувалася не пізніше трьох місяців після закінчення першого року експлуатації [8, 52–53; 1, 108–109]. За економічну ефективність винаходу встановлювалися відповідні доплати з урахуванням показників економії за другий і третій роки здійснення винаходу.

У Правилах виплати винагороди існували свої особливості. У деяких випадках винагорода за винахід або технічне вдосконалення могла бути замінена премією. Згідно з наказами

народного Комісаріату промисловості «Про економію металів» від 29.08.1936 р. та «Про економію кольорових металів» від 11.09.1936 р. за пропозицію, що давала економію металів, встановлювалася премія в розмірі 25 % від фактично одержаної економії у грошовому вираженні. Коли премія перевищувала заявлений в Інструкції розмір винагороди, вона змінювалася. Скарги про розмір винагороди розглядалися комісіями при народних комісаріатах (ст. 91 Положення 1931 р.).

На низці підприємств Тули (РСФРР) була поширена практика створення конфліктних комісій, що вирішували питання не тільки про розмір винагороди, але й інші питання, пов'язані з нею. Позитивний досвід роботи комісій було оцінено Всесоюзним з'їздом товариства винахідників і було розширено й на територію УСРР [1, 111].

Додатковою постановою Комітету винахідництва від 29.07.1934 р. остаточно було врегульовано порядок створення діяльності конфліктних комісій. Засідання комісії проводилися в неробочий час із залученням громадськості. Рішення комісії підлягали обов'язковому виконанню. Примусове виконання рішень комісій в УСРР регулювалося на підставі Постанови народного комісаріату юстиції УСРР «Про видання судових наказів на справлення винагороди за винаходи, технічні удосконалення та організаційні удосконалення» від 26.06.1933 р. Скарги на рішення комісій подавалися у декадний строк до відповідних комісій у тресті чи наркоматі, оскарження рішень останніх здійснювалось у Комітеті у справах винахідництва, який був останньою інстанцією [9, 59–60; 1, 111–112].

Премію за технічні вдосконалення виплачувало підприємство, що їх використовувало. У разі використання вдосконалення на декількох підприємствах галузі премію виплачувало головне управління чи трест (ст. 89 Положення 1931 р.). За винахід створений у співавторстві винагорода розподі-

ляється між співавторами (ст. 92 Положення 1931 р.). А у разі виникнення суперечки при розподілі винагороди, остання вирішувалась у судовому порядку [7, 24].

Винагорода за використання винаходу прирівнювалася до заробітної платні з якої обраховувався прибутковий податок, однак винагорода до 6000 крб взагалі не оподатковувалася. Талановиті винахідники могли розраховувати на низку пільг — як житлових, так і соціальних. Так, винахідникам надавалося право на першочергове отримання житла з житлового фонду підприємства. Винахідники-робітники могли розраховувати на пільговий вступ до середніх спеціальних і вищих навчальних закладів. Щодо інших заохочень, то винахідники могли розраховувати на додаткову двотижневу відпустку, спеціальні пенсії, санаторно-курортне лікування. Пільги надавались і дітям сімей винахідників.

Вказані вище пільги надавались лише тим винахідникам, які обрали авторське свідоцтво як форму охорони винаходу. Власники патенту таких пільг не мали [10, 29].

Такий стан справ свідчить про те, що держава всіляко заохочувала винахідників до вибору як форми охорони авторське свідоцтво, беручи на себе тягар реалізації майнових прав (право на винагороду). Що стосується авторів технічних удосконалень, то вони користувалися пільгами, подібними до надаваних винахідникам, але не всі, насамперед це стосується авторів особливо цінних удосконалень. Переважна більшість авторів отримувала незначну винагороду [11, 12].

Законодавством передбачався адміністративний і судовий порядок розгляду скарг. Суперечки, що стосувалися новизни винаходу розглядалися в адміністративному порядку Комітетом винахідництва [4, 29]. Щодо судового порядку, проблемою було неправильне тлумачення норм у сфері винахідництва судами. У зв'язку з цим 16-й пленум

Верховного суду СРСР постановою від 21.02.1931 р. видав роз'яснення, що спір про авторство винахідника підлягає судовому розгляду незалежно від того, виданий на винахід патент чи авторське свідоцтво. Вказаний порядок розгляду застосовувався й до тих винаходів, патенти на які були видані до набуття чинності Положенням 1931 р., бо застосуванню підлягали норми судочинства, що діяли на момент виникнення спору незалежно від часу виникнення правовідносин [1, 115, 4, 45].

Після прийняття Положення 1931 р. було змінено й законодавство, що регламентувало відповідальність за порушення законів у сфері винахідництва. Так, згідно із постановою ЦВК і РНК УРСР «Про кримінальну відповідальність за порушення законів про винахідництво» від 25.05.1931р № 19 вносилися зміни до Кримінального кодексу УРСР. Ці зміни переважно стосувалися відповідальності за передачу винаходів закордон. Зокрема згідно зі ст. 54-4 КК УРСР заявка і передача за кордон винаходів, які стосувалися секретів оборони, каралася позбавленням волі на строк до 3 років з повним або ж частковим позбавленням майна. Якщо такі дії завдали істотної шкоди державі, то порушник міг бути притягнутий до вищої міри покарання — розстріл. Також зміни були внесені до ст. 126-1 КК УРСР, відповідно до яких за заявку закордоном без належного дозволу винаходів зроблених в СРСР, або ж винаходів зроблених громадянами СРСР передбачалися виправні роботи на строк до 1 року або штраф до 1000 крб. Встановлювалася відповідальність за будь-які порушення винахідницького законодавства за це державою накладалися санкції, зокрема, законом передбачалися примусові роботи на строк до 6 місяців або штраф до 1000 крб [5, 38].

Держава вела боротьбу з бюрократизмом і зволіканнями у справі винахідництва. Про це свідчить видана 22.05.1933 р. постанова пленуму Вер-

ховного суду СРСР «Про судову відповідальність за бюрократизм, тяганину і шкідництво в галузі масового винахідництва».

Пленум Верховного суду звертав увагу верховних судів республік, що за бюрократизм у винахідницькій справі та недбале ставлення до директив партії про винахідництво, порушники притягувалися до відповідальності за відповідними статтями Кримінального кодексу про службові злочини, а у випадку виявлення шкідництва таких осіб необхідно притягати до відповідальності за статтями про контрреволюційні злочини (саботаж, економічну контрреволюцію). Подекуди передбачалася можливість проведення судових засідань на підприємствах для залучення до розгляду широкої громадськості [5, 39–40].

Поряд із судами, контроль за сферою винахідництва здійснювався силами прокурорського нагляду. У наказі Прокурора СРСР від 21.12.1935 р. № 109/10 прокурорам союзних республік вказувалося на зростання кількості зловживань і бюрократизму у сфері винахідництва, акцентувалося на необхідності прокурорського контролю за сферою винахідництва [5, 41]. Справи у сфері винахідництва були першочерговими та доручалися високопрофесійним слідчим. Відповідні обласні, районні та крайові прокуратури справи пов'язані з винахідництвом брали на особливий контроль. При розгляді справ у сфері винахідництва в суді необхідним була обов'язкова присутність державного обвинувачення, а в особливо важливих справах — особиста участь обласного чи крайового прокурора [5, 41].

На початку 1930-х рр. змінилася система органів управління сферою винахідництва. У 1932 р. були реорганізовані Вищі ради народного господарства союзних республік. Керівництво винахідництвом і раціоналізацією перейшло до народних комісаріатів. Того ж року, було створено наркомати Всесоюзний важкої промисловості й об'єднані Лег-

кої та лісової промисловості. На місцях завдання спочатку виконувалися відділами чи бюро раціоналізації і винахідництва на підприємствах, машинотракторних станціях та радгоспах. Типові положення про ці органи були затверджені впродовж 1931–1932 рр. [4, 46]. Істотну роботу проводило й Всесоюзне товариство винахідників. Тільки в 1931–1932 рр. в Україні налічувалося 756 його місцевих осередків та 17 800 постійних членів [12, 45]. Після виходу постанови РНК СРСР і ЦК ВКП (б) «Про роботу вугільної промисловості Донбасу» від 08.04.1933 р. вся робота у сфері організації винахідництва та раціоналізації була покладена на начальників цехів, директорів підприємств, керівників главків. Відсутність спеціальних органів призвела до зволікань у розгляді заявок. На деяких підприємствах робота покладалася на фахівців дільниць, які не були фахівцями у винахідницькій справі. Наслідком цього стало скорочення кількості поданих заявок на винаходи й удосконалення. У літературі наводяться дані щодо Горьківського автозаводу. Так, 1933 р. кількість поданих пропозицій скоротилася з 1675 у першому кварталі до 897 — у третьому. Зросла кількість і нереалізованих пропозицій з 223 у першому кварталі до 1220 у третьому [1, 120]. Надалі керівництво масовим робочим винахідництвом в СРСР здійснювалося силами профспілкового руху. Згідно з Постановою ВЦРПС обласні крайові та фабрично-заводські профспілки повинні були у 10-денний термін від дня виходу постанови прийняти всі справи щодо робітничого винахідництва та створити відділи масово-виробничої роботи та робочого винахідництва. Всесоюзне товариство винахідників було ліквідовано в 1938 р. [11, 8].

Наступні зміни відбулися на основі постанови ЦВК і РНК СРСР від 22.07.1936 р. № 39. Насамперед вони стосувалися процедури реєстрації винаходів. Згідно з п. 1 Постанови Комітет

у справах винахідництва був ліквідований. Повноваження з розгляду заявок передавалися відділам винахідництва у профільних народних комісаріатах. До компетенції відділів належало прийняття рішень щодо заявок, видача авторських свідоцтв і патентів, а також публікування пов'язаної з цим інформації. Реєстрацію виданих наркоматами авторських свідоцтв і патентів проводила Державна планова комісія при РНК СРСР [10, 1–2; 6, 146].

Хоч упродовж 1930-х рр. і було напрацьовано цілком пристойну нормативну базу, проте основні проблеми полягали в її виконанні та тлумаченні низки норм, особливо щодо винагороди. На деяких підприємствах і шахтах Донбасу зволікали з обчисленням економії та виплати винагороди. Керівники підприємств вважали, що винахідництво належало до посадових обов'язків інженерних працівників, а отже, ті на отримання авторської винагороди розраховувати не могли, отримуючи лише зарплату. Прагнення винахідників отримати свідоцтво чи патент подекуди засуджувалося як прояв антигромадських тенденцій. Тих осіб, які подавали багато заявок та мали по декілька свідоцтв звинувачували в небажанні відкрито обмінюватися досвідом. Існували випадки виключення таких осіб з профспілки. Таке ставлення до винахідництва негативно вплинуло на кількість поданих заявок. Якщо в 1931 р. надійшло 19 343, 1932 р. — 20 836, то у 1933 р. — 18 569 [1, 116–117].

Цілий спектр проблем, які виникли у сфері винахідництва у період дії Положення 1931 р., призвели до необхідності внесення змін до законодавства. Оскільки вносити зміни у Положення 1931 р. було вже недоцільно, радянським керівництвом було вирішено ухвалити нове положення, що відповідало б потребам часу та рівню розвитку радянського суспільства.

Отже, у період інтенсивної індустріалізації регулювання винахідницьких правовідносин здійснювалося По-

ложенням 1931 р., деякі елементи якого збереглися в сучасному законодавстві. Вперше в радянському законодавстві на рівні з винаходами охорону отримали технічні вдосконалення. Фактично, у цей період відбувається часткове повернення до принципів суспільної власності, що підтверджується відновленням системи видачі авторських свідоцтв. Переважна більшість норм у Положенні 1931 р. закріплювали саме права держави. Такий підхід є традиційним для переважної більшості тогочасних радянських нормативних актів у сфері інтелектуальної власності. Недосконалою, на нашу думку, була система розподілу винаходів між наркоматами, тому що вони часто застосовували неоднакові критерії під час розгляду винаходів. Така система не була новою та застосовувалася в імперському патентному законодавстві. Відсутність відповідних фахівців уповільнювала процес розгляду заявок та

прийняття рішень. Утім державою було запроваджено систему соціальних гарантій винахідникам, які обрали авторське свідоцтво як форму охорони. Позитивним моментом, на нашу думку, став чітко регламентований механізм перевірки корисності пропозицій та обов'язковість їх запровадження, використання елементів якого може бути корисним для сучасної України. Наявність подібного механізму, з одного боку, дозволила відсіювати пропозиції, які не є корисними та комерційно привабливими, з другого сприяла впровадженню нових технологій на українських підприємствах. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Мельник Э. Ф. Развитие радянського законодавства про винаходи. К.: Наукова думка, 1971. 174 с.
Melnyk E. F. Rozvytok radianskoho zakonodavstva pro vynakhody K.: Naukova dumka, 1971. 174 s.
2. Ландкоф С.Н. Новый проект закона про винаходи. [Б.м], 1930. С. 7–13.
Landkof S. N. Novyi proekt zakonu pro vynakhody, [B.m], 1930. S. 7–13.
3. Хейфец И. Я. Промышленные права и их хозяйственное значение в СССР и на Западе. М.: Государственное юридическое издательство РСФСР, 1930. 248 с.
Kheifets I. Ia. Promyshlinnye prava i ikh khoziaistvennoe znachenie v SSSR y na Zapade. M.: Gosudarstvennoe iuridicheskoe izdatelstvo RSFSR, 1930. 248 s.
4. Постоловский Д. С. Законодательство об изобретательстве: сборник официальных материалов об изобретениях и технических усовершенствованиях соот. М.: Сов. законодательство; 15тип. треста «Полиграфкуча», 1933. 119 с.
Postolovskiy D. S. Zakonodatelstvo ob izobretatelstve : sbornik ofitsialnykh materialov ob izobriteniakh i tekhnicheskikh usovershenstvovaniyakh, M.: Sov. zakonodatelstvo; 15tip. tresta «Polyhrafkucha», 1933. 119 s.
5. Винахідництво в СРСР: збірник дерективних і законодавчих матеріалів з практичними поясненнями / Український науково-дослідний інститут юридичних наук; за ред. Ландкоф С. Н., К.: Держ. Вид політ літ при РНК УСРР, 1940. 156 с.

- Vynakhidnytstvo v SRSR. Zbirnyk derektyvnykh i zakonodavchykh materialiv z praktychnymu poiasnenniamy / Ukrainyskyi naukovo-doslidnyi instytut yurydychnykh nauk; za red. Landkof S. N. K.: Derzh. Vyd polit lit pry RNK USRR, 194. 156 s.*
6. Довгань Г. В. Становлення та розвиток законодавства України про інтелектуальну власність (історико-правовий аспект): дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2008. 222 с.
- Dovhan H. V. Stanovlennia ta rozvytok zakonodavstva Ukrainy pro intelektualnu vlasnist (istoryko-pravovyi aspekt): dys.... kand. yuryd. nauk : 12.00.01. Dovhan Haly-na Vasylivna. Lviv, 2008. 222 s.*
7. Сборник действующего законодательства об изобретениях и усовершенствованиях на 1 ноября 1934 г. / сост. В.П. Вдовиченко, Э.М. Еленбоген, Е.М. Златоверова. М.–Л.: Ц.С. ВОИЗЗ, 1935. 232 с.
- Sbornik deistvuiushcheho zakonodatelstva ob izobretyeniakh i usovershenstvovaniakh na 1 noiabria 1934 g. / sost. V. P. Vdovychenko, E. M. Elenbogen, E. M. Zlatoverova. M. L.: Ts.S. VOYZZ, 1935. 232 s.*
8. Сборник законов инструкций и постановлений по изобретательству. Хабаровск: Дальгиза, 1935. 232 с.
- Sbornik zakonov instruksii y postanovlenii po izobretatelstvu. Khabarovsk: Dalhiza, 1935. 232 s.*
9. Дерективы законодательство и положения по изобретательству (справочные материалы). Тифлис: «Техника да Прома», 1936. 110 с.
- Derektivy zakonodatelstvo i polozhennia po izobretatelstvu (spravochnye materialy). Tiflis: «Tekhnyka da Shrom», 1936. 110 s.*
10. Основные законоположения по масовому рабочему изобретательству и рационализации. М.: Школа ФЗУ треста «Полиграфкнига», 1938. 18 с.
- Osnovnye zakonopolozhennia po masovomu rabochemu izobretatelstvu i ratsyonalizatsii. M.: Shkola FZU tresta «Polihrafknyha», 1938. 18 s.*
11. Основные законоположения по масовому рабочему изобретательству и рационализации. В помощь проф. работникам средних и низовых звеньев союза шофёров юга / отв. ред. М.И. Скобелев. Х.: Тип. газ. «Большевик южной», 1939. 16 с.
- Osnovnye zakonopolozhennia po masovomu rabochemu izobretatelstvu i ratsyonalizatsii. V pomoshch prof. rabotnikam srednikh iy nizovykh zvener soiuz shofërov yuga / otv. red. M. I. Skobelev. Kh.: Tip. Gaz. «Bolshevik iuzhnoi», 1939. 16 s.*
12. Рионов Ник. На социалистический путь (Новый закон об изобретательстве). М.–Л.: Красный луч, 1931. 47 с.
- Rionov Nik. Na sotsialisticheskyi put (Novyi zakon ob izobritatelstve). M. L.: Krasnyi luch, 1931. 47 s.*

Надійшла до редакції 12.12.2016 р.

Иващенко В. Правовая охрана изобретений и технических усовершенствований в период интенсивной индустриализации в УССР (1930–1940 гг.). В статье проанализированы нормативно-правовое регулирование охраны изобретений и технических усовершенствований в период интенсивной индустриализации (1930–1940 гг.). На основе анализа источников и отдельных теоретических разработок, показан ряд законодательных шагов советской власти в процессе формирования собст-

венной модели системы охраны изобретений и технических усовершенствований. Автором характеризуются изменения в законодательстве СССР и УССР в связи с принятием «Положения об изобретениях и технические усовершенствования 1931 года» и ряда подзаконных нормативно-правовых актов. Выделены положительные и отрицательные стороны советского законодательства в области изобретательства и рационализации.

Ключевые слова: советское руководство, УССР, Положение об изобретениях и технические усовершенствованиях, изобретения, авторское свидетельство, патент, авторское вознаграждение.

Ivashchenko V. Legal protection of inventions and technical improvements during intensive industrialization in the USSR (1930–1940's.). The article analyzes the legal regulation of protection of inventions and technical improvements during intensive industrialization (1930–1940's. XX century.). Based on sources and some theoretical developments, shows a number of legislative steps Soviet power in shaping its own model of protection of inventions and technical improvements. The author characterized by changes in the legislation of the USSR and the USSR in connection with the adoption of the «Regulation on inventions and technical improvements in 1931» and a number of subordinate regulatory acts. The study examines the positive and negative aspects of Soviet legislation in the field of invention and rationalization. Also emphasizes the dominance in Soviet legislation the principles of public ownership of inventions and improvements that have been implemented in the restoration of the system of granting patents for inventions that existed until 1991 However, the author emphasizes the positives compulsory introduction of inventions into production. The author analyzes the system of payment of royalties for inventions and improvements, as well as other social guarantees enshrined in legislation.

Key words: the Soviet leadership, the USSR, the Regulation on inventions and technical improvements, inventions, inventors' certificates of patent royalties